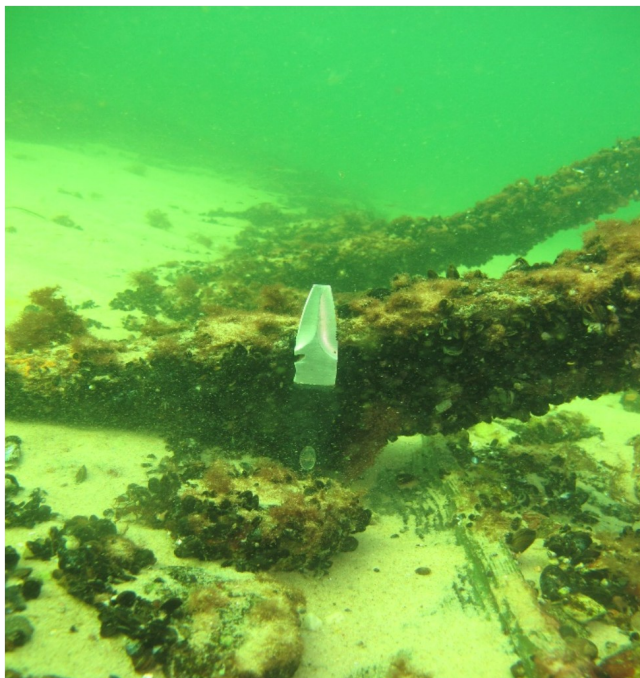

Är det Lybska Svan som vilar här i sanden?

Av Mikael Enér

Historien om Svanens sista resa startade redan när hon lämnade Visby i september 1524 för återtåget till Stockholm.

Min historia startar för drygt 10 år sedan, det var när jag och min vän Hasse Johnsson satt och diskuterade gamla vrak runt Ölands kust. Vi kom då in på Lybska Svans öden.

Hasse hade i många år funderat på var hon kunde finnas och även han var anhängare av den rådande uppfattningen att hon grundsattes runt kusten vid Horns udde på Norra Öland.

En person som hade mycket att berätta var Claes Lindemark.

En septemberdag för många år sedan stod jag tillsammans med Claes och blickade ut över Kalmarsund. Claes berättade sin historia och sina tankar om Svanen och dess resa.

Det finns många olika teorier om hennes öde, även om inte särskilt mycket finns i samtida dokumentation. En av de mer i mina ögon trovärdiga uppgifterna och även en av de mer samtida är från Clement Renzel som själv var med på Visby expeditionen. Det finns inte mycket skrivet om Svanens historia, dock finns ett lysande undantag, det är kommandör av första graden Bertil Daggfeldts avhandling om Lybske Svan och dess historia. Publicerad i [tidskrift för sjöväsendet 1963](#) samt återpublicerad 1991.

I Bertil Daggfeldts avhandling kan man läsa om det som Clement Renzel beskrev som ett fartyg i erbarmligt skick och som redan sprungit läck. Man vek av från den planerade rutten till Stockholm och vände ner längs Kalmarsund mot Kalmar. ”*motte the löpa till Olandh i strand; Men the andre skep med skotten komo vell till Stockholm*”

Senare har det redovisats olika platser och tidpunkter för hennes förlisning, Peder Swart har långt senare i Gustav Vasas krönikor beskrivit ett helt annat händelseförlopp. Vill man vara lite elak är det inte mycket som har förändrats genom århundrandena, dokumentationen sammanställs i efterhand av någon som inte var involverad i arbetet och som inte är det minsta kunnig i ämnet. Men så elaka ska vi inte vara.

Av de olika teorier som finns om platsen för hennes förlisning, anser jag personligen att den mest troliga är att hon sattes på land någonstans längs Ölands kust. Att hon strandsattes i höjd med Horns Udde är inte otänkbart.

En fundering man kan ha är varför man inte seglade in i nuvarande Grankullaviken, Där fanns redan på 1400-talet en örlogsbas. Leker man med tanken att man kommer med ett svårmanövrerat skepp med nordliga till nordostliga vindar finns det enklare platser att försöka manövrera sig in till.

Även om kungsgården vid Horns udde inte byggdes förrän senare på 1500-talet var platsen inte helt öde. Stenbrotten och stenhuggargårdarna finns med på tidiga kartor och sjökort över norra Öland. Viken norr om udden är inte en orimlig plats med tanke på hur kustlinjen ser ut.

Claes Lindemark beskrev hur de i hans ungdom sett vrakrester på botten och även vad som spolats upp längs bukten. Vidare finns det lokala berättelser om hur stora ladan på kungsgården byggdes av virke från Svanen. Hur mycket sanning som finns i den historien vet nog ingen i dagsläget.

Utifrån Claes Lindemarks historia började vi dyka av en del av bukten, även om vi hittat en del intressanta iakttagelser har vi inte hittat något som vare sig visat sig vara Lybske Svan eller rester av de lämningar Claes sett i sin ungdom. Men många bra historier och mycket sedeslärande historier om hur dykplanering inte ska ske har det ändå blivit genom åren.

I takt med att vi närmar oss 500 år sedan Svanen angjorde svensk mark och började sin seglats under Svensk flagg har våra ansträngningar intensifierats. För några år sedan tog jag kontakt med Bertil Daggfeldt för att få en utomstående sakkunniga åsikt om våra tankar och idéer. Jag kommer väl ihåg vårt första samtal, jag hann inte mycket mer än presentera mig och mitt ärende förrän han utbrast "Jag har stått och tittat över där hon ligger vid Ålkistan". Då insåg jag att han hade stått på samma plats med Claes som jag hade gjort ett antal år tidigare.

Samtalen med Bertil ändrade inte vår övertygelse och planen var att vi skulle gå "old school" och börja köra av bukten med skärplan. Om vi ska vara lite diplomatiska så var inte vädergudarna på vår sida. Men ngn annan var det uppenbarligen.

I juli månad fick vi tillgång till lite "överskottsinformation" om ett tidigare okänt trävrak på dryga 30 meter, dock på en helt annan plats. Däremot i sammanhanget inte otänkbar. I juli och augusti månad var vi nere för första gången i området. Att dyka på grunt vatten i kraftig sjögång och algblomning främjar inte chanserna till framgång. Men lite tur ska man ha. Första dyket gjordes en bit ifrån stora fyndplatsen och efter en kort bit hittade vi de första lösfynden av kraftig Ek.

Nästa dyk på själva fyndplatsen var lindrigt sagt sisådär och vi beslutade att avvakta till hösten och vänta på bättre tider. Vi hade satt av några veckor i september för dykning och sammanställning av den dokumentation vi lovat Länsstyrelsen. Att kalla det blåsigt är också i underkant. Gråsparvarna gick till jobbet.....

Sedan kom dagen, ett kav lugnt hav under en klarblå himmel. Man kan bli lyrisk för mindre. Där låg hon, eller rester av vad som kan vara Svanen. Det är i alla fall något mycket stort, över 30m långt område av något som är byggt med kraftig dubbel bordläggning.

Knivbladet på kniven som är med på bilden som jämförelse är drygt 10 cm lång, bordläggningsbrädorna är ca 30 cm breda. Det mesta av det som fortfarande finns kvar ligger nervallat i sanden och den lerbotten som bitvis finns därunder.

Det har varit några okomplicerade men mycket fina dyk och frågan är naturligtvis, är det svanen eller är det inte?

Det vet vi inte i nuläget, för att kunnat säkerställa det krävs utgrävningar och provtagning och till det krävs det tillstånd.

I nuläget är det ingen skillnad för vår del, i avvaktan på ett eventuellt beslut om provtagning fortsätter vi att dyka, drömma och njuta under devisen, "se men inte röra"

Är detta "fel" vrak på "fel" plats, kanske, kanske inte, Det får framtiden utvisa. Kul har det varit i alla fall.

Här på bilden syns vi vackra medelålders män samt nästa generation Johnsson i kroken.

Vad hände då med de vrakrester som Claes hade hittat i sin ungdom. Med största sannolikhet härstammade dom från en skonare som förläste där i slutet av 1800-talet.

Men vem vet?

Hälsningar

Micke, Hasse och Max